



Verklaring van de Nederlandse Bisschoppenconferentie van 10 september 2018

Inleiding

Naar aanleiding van recente nieuwe publicaties over seksueel misbruik door priesters en religieuzen in Pennsylvania en eerder al in Australië ervaren veel gelovigen opnieuw pijn en schaamte als gevolg van berichten over misbruik waarin de ellende van slachtoffers scherp naar voren komt. De Nederlandse bisschoppen delen in die pijn en schaamte.

De bisschoppen veroordelen seksueel misbruik, waar dit ook gepleegd wordt. Echter vooral in de Kerk, die de opdracht heeft het Evangelie van Christus uit te dragen, mag seksueel misbruik nooit ofte nimmer voorkomen. De Kerk moet er alles aan doen om een veilige plek te zijn voor minderjarigen die - op welke manier dan ook - aan haar zorgen worden toevertrouwd. De bisschoppen dragen hiervoor primaire verantwoordelijkheid. Wij betreuren het daarom ten zeerste dat er bisschoppen zijn die deze verantwoordelijkheid niet genomen hebben of zelfs zichzelf aan seksueel misbruik schuldig hebben gemaakt.

Door het recente nieuws is de vraag gerezen wat de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland met klachten van seksueel misbruik door medewerkers van de Kerk heeft gedaan dan wel momenteel doet.

Erkenning, hulp en genoegdoening

Toen in maart 2010 de eerste berichten naar buiten kwamen over seksueel misbruik zoals dat is voorgekomen in de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland, hebben de Nederlandse Bisschoppenconferentie (BC) en de KNR gezamenlijk aan de heer drs. W.J. Deetman, oud-minister en oud-voorzitter van de Tweede Kamer, de opdracht gegeven om samen met de naar hem genoemde commissie het seksueel misbruik, gepleegd door medewerkers van de Rooms-Katholieke Kerk in het tijdvak tussen 1945 en 2010, in beeld te brengen. Op advies van de Commissie Deetman, die haar rapport publiceerde op 16 december 2011, hebben de BC en de KNR voor de behandeling van klachten van seksueel misbruik de onafhankelijke Stichting Beheer & Toezicht inzake seksueel misbruik in de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland (Stichting Beheer & Toezicht) opgericht. Deze Stichting had vier pijlers: het Meldpunt waar klagers hun klachten konden indienen, de Klachtencommissie die de klachten onderzocht, de Compensatiecommissie die een genoegdoening vaststelde in overeenstemming met wat in de Nederlandse rechtspraktijk gebruikelijk is (met een maximum van € 100.000,-) en een Platform Hulpverlening dat de opdracht had slachtoffers van seksueel misbruik in contact te brengen met gespecialiseerde hulpverleners. Daarnaast kwamen er ook mogelijkheden voor schikkingen en mediation. Bij de klachtenbehandeling werd geen rekening gehouden met verjaring. Ook werden klachten tegen overleden aangeklaagden in behandeling genomen.

De bisschoppen hechten hier bij hoge waarde aan de inzet van onafhankelijke commissies en onafhankelijk deskundigen om de waarheid betreffende seksueel misbruik boven tafel te brengen en te achterhalen wat er feitelijk gebeurd is. Wij hebben hen evenals de Hogere religieuze oversten vrij toegang verleend tot onze archieven.

Het seksueel misbruik dat heeft plaatsgevonden kan helaas nooit meer ongedaan worden gemaakt. Echter, de BC en de KNR hebben geprobeerd om op bovengenoemde wijze naar vermogen aan de slachtoffers erkenning, genoegdoening en hulp te bieden met als doel zo mogelijk een begin te maken met een proces van heling. Daarbij moesten wij als bisschoppen tezamen met de hogere religieuze oversten een leerproces doormaken. Onze eerste reacties waren niet altijd goed en adequaat. Wij moesten pioniersarbeid verrichten. Er waren immers geen voorbeelden voorhanden in andere sectoren van de Nederlandse samenleving van manieren waarop een bevredigend antwoord kon worden gevonden op de in korte tijd ontstane stortvloed van klachten van seksueel misbruik, veelal van vele tientallen jaren geleden en betreffende aangeklaagden die al overleden waren. Gaandeweg hebben wij echter geleerd hoe we met de slachtoffers in gesprek konden gaan en daadwerkelijk erkenning, hulp en genoegdoening konden bieden. Bij alles wat we gedaan hebben, hebben we het belang van de slachtoffers steeds voorop gesteld.

Het Voorzittersoverleg, ingesteld in oktober 2013, waarin kardinaal Eijk als portefeuillehouder voor het dossier seksueel misbruik namens de BC, Br. C. van Dam c.s.a. als voorzitter van de KNR en de heer G. Klabbers als voorzitter van de koepelorganisatie van slachtofferorganisaties (KLOKK) zitting hadden, heeft zich intensief gebogen over de knelpunten die zich voordeden in de algemene regelingen voor de behandeling van klachten van seksueel misbruik. De Contactcommissie onder leiding van de voorzitter van de BC Mgr. Van den Hende zorgde voor oplossingen bij stagnaties in de behandeling van afzonderlijke klachten.

Omdat sommige klachten wegens gebrek aan steunbewijs niet gegrond konden worden verklaard, terwijl die desalniettemin authentiek overkwamen, is via een door de heer Deetman geleide Slotactie aan de betrokken slachtoffers nog zoveel mogelijk erkenning, genoegdoening en hulp aangeboden.

De Voorzieningenrechter in Utrecht bepaalde op 1 oktober 2014 dat klachten van seksueel misbruik uiterlijk tot 1 mei 2015 bij de Klachtencommissie van de Stichting Beheer & Toezicht konden worden ingediend.

Daartoe opgeroepen door een tweetal moties in de Tweede Kamer hebben de BC en de KNR voor schrijvende klachten die vanaf de sluitingstermijn van de klachtenbehandeling bij de Klachtencommissie van de Stichting Beheer & Toezicht zijn ingediend, de Afspraak Nagekomen Meldingen gemaakt. Deze voorziet in een gesprek van de klager met een team van deskundigen, erkenning, hulp en een bescheiden genoegdoening van maximaal € 5.000,-.

De Klachtencommissie heeft intussen alle klachten behandeld en ook de Compensatiecommissie heeft haar werkzaamheden afgerond. Tijdens een persconferentie op 18 december 2017 heeft de Stichting Beheer & Toezicht haar Eindrapport¹ aangeboden aan kardinaal Eijk, de voorzitter van de KNR en de voorzitter van KLOKK.²

Op 20 augustus 2018 heeft de BC de Engelse vertaling van het Eindrapport van de Stichting Beheer & Toezicht *'Reporting Centre Sexual Abuse within the Roman Catholic Church in the Netherlands: Report on activities 2011-2018'*³ toegestuurd aan de betrokken instanties van de Heilige Stoel: de Congregatie voor de Geloofsleer en de Pauselijke Commissie voor de Bescherming van Minderjarigen en tevens aan de apostolisch nuntius in Den Haag. De BC en de KNR hopen dat men ook elders in de wereldkerk voordeel kan hebben van de ervaringen van de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland waar het gaat om het geven van erkenning,

¹ <https://www.meldpuntmisbruikrkk.nl/S/SiteAssets/Paginas/default/Meldpunt%20Seksueel%20Misbruik%20RKK%20-%20Verslag%20van%20werkzaamheden%202011-2018%20corr.pdf>

² <https://www.rkkerk.nl/kerk-neemt-eindverslag-stichting-beheer-toezicht-ontvangst/>

³ <https://www.meldpuntmisbruikrkk.nl/S/SiteAssets/Paginas/default/Report%20on%20activities%202011-2018.pdf>

hulp en genoegdoening aan slachtoffers van seksueel misbruik door medewerkers van de Kerk. Tevens is de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland bereid haar ervaringen op dit gebied te delen met andere sectoren in de maatschappij die met seksueel misbruik in de eigen gelederen geconfronteerd worden.

Klachten van grensoverschrijdend gedrag kunnen vanaf 1 mei 2015 worden gemeld bij het Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag RKK.

De jaarverslagen van het Meldpunt worden gepubliceerd op de website van het Meldpunt (<https://www.meldpuntgrensoverschrijdendgedragrkk.nl/>).

Bij klachten van seksueel misbruik van minderjarigen tegen nog levende personen die vallen onder de verantwoordelijkheid van een bisschop of hogere overste wordt door deze overwijd aangifte gedaan bij het Openbaar Ministerie en worden tegen de betrokken aangeklaagde adequate maatregelen genomen om herhaling te voorkomen. Deze kunnen behelzen dat het aangeklaagde verboden wordt om bestuurlijk, pastoraal en liturgisch actief te zijn en dat het de aangeklaagde - wanneer het om een priester gaat - wordt verboden om publiekelijk de Eucharistie te vieren. Is de aangeklaagde een actieve priester of diaken, dan moet deze bovendien de pastorie verlaten en zich vestigen buiten zijn parochie en de parochie(s) waar het gestelde misbruik heeft plaatsgevonden.

Preventie

In het licht van de vele berichten sinds 2010 over en meldingen van seksueel misbruik in Nederland is het besef verder gegroeid dat een bijzondere aandacht voor preventie van seksueel misbruik in de Kerk noodzakelijk is, ook om daarmee respect te betuigen aan de slachtoffers van grensoverschrijdend gedrag in het verleden. De Rooms-Katholieke Kerk in Nederland heeft serieus lessen getrokken uit het verleden. Daarbij trekken de bisschoppen en hogere oversten zoveel mogelijk samen op, hetgeen ook één van de aanbevelingen van de commissie Deetman is.

Preventieve regels en maatregelen zijn onder meer:

*De Verklaring Omtrent Gedrag (VOG)*⁴ - Per 1 januari 2014 eist de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) bij de benoeming van priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers, van religieuzen, bij de aanname van kandidaten hiervoor en de aanstelling van bepaalde vrijwilligers en functionarissen. De invoering van de VOG maakt onderdeel uit van het preventiebeleid van de Nederlandse bisdommen, ordes en congregaties. De informatie over de VOG, achtergronden en een handleiding, zijn gepubliceerd op de website van Nederlandse Kerkprovincie (www.rkkerk.nl) en op de website van de KNR (www.knr.nl).

*De Gedragscode Pastoraat*⁵ – sinds 1 juli 2014 is er één gedragscode voor de Nederlandse bisdommen, het militair ordinariaat en de religieuze instituten die bij de KNR zijn aangesloten. Deze gedragscode sluit aan bij gedragscodes die in andere sectoren van de samenleving gangbaar zijn. Het doel van de Gedragscode Pastoraat is om de sociale veiligheid binnen de Rooms-Katholieke Kerkprovincie in Nederland te bevorderen en te waarborgen.

*Verplicht antecedentenonderzoek*⁶ – sinds 2005 bestaat er een verplichting in de Nederlandse Kerkprovincie om een antecedentenonderzoek uit te laten voeren indien priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers vanuit het bisdom waarin zij werkzaam zijn naar een ander

⁴ <https://www.rkkerk.nl/rk-kerk-in-nederland-voert-verklaring-omtrent-het-gedrag-vog-in/>

⁵ https://www.meldpuntgrensoverschrijdendgedragrkk.nl/wp-content/uploads/2018/04/Gedragscode_Pastoraat_2018.pdf

⁶ <http://www.meldpuntgrensoverschrijdendgedragrkk.nl/wp-content/uploads/2015/04/FormulierantecedantenNL.pdf>

bisdom gaan om daar pastoraal actief te zijn of vanuit een bisdom naar een religieus instituut of omgekeerd gaan om pastoraal werkzaam te zijn. Het onderzoek moet gebeuren voordat de betreffende priester, diaken of pastoraal werk(st)er een benoeming en zending krijgt. Het betreffende protocol is per 1 november 2012 vernieuwd⁷. De religieuze instituten hebben deze maatregel vrijwillig uitgebreid naar alle religieuzen, dus niet alleen de priesters en diakens onder hen maar ook de vrouwelijke religieuzen en de broeders.

Daarnaast zijn vier voorzieningen opgezet, die gericht zijn op de handhaving van de regels uit de Gedragscode en op adequate ondersteuning van slachtoffers:

- *Het Reglement R.-K. Meldpunt Grensoverschrijdend gedrag*⁸ – indien er sprake is van grensoverschrijdend gedrag van personen die vallen onder de werkingssfeer van de Gedragscode Pastoraat, biedt het reglement de kaders voor onderzoek van klachten. De bisdommen alsmede de religieuze orden en congregaties die onder de KNR vallen, hebben zich verplicht deze kaders toe te passen.
- *Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag (Meldpunt)*⁹ – het Meldpunt is de centrale voorziening waar grensoverschrijdend gedrag kenbaar dient te worden gemaakt. Binnen het Meldpunt is een meldpuntfunctionaris werkzaam die tot taak heeft klachten in ontvangst te nemen en te registreren (volgens een protocol). Tevens is deze functionaris secretaris van de Klachtencommissie. Namens de bisschoppen en hogere oversten is er een Raad van Toezicht die let op het functioneren van het Meldpunt.
- *Klachtencommissie*¹⁰ – bij een klacht van grensoverschrijdend gedrag is er een onafhankelijke Klachtencommissie (conform het Reglement) dat de klacht behandelt.
- *Vertrouwenspersonen* – aan het Meldpunt zijn vertrouwenspersonen verbonden: elk bisdom heeft er één en de KNR heeft er twee.

Daarnaast zijn in het licht van de preventie initiatieven genomen om seksueel misbruik en breder, grensoverschrijdend gedrag, in de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland te voorkomen:

- *Verspreiding Gedragscode Pastoraat* – de Gedragscode Pastoraat is door de bisschoppen en het bestuur KNR breed verspreid. Deze gedragscode is in alle pastorale teams alsmede in vergaderingen van priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers in dekenaten of regiovicariaten besproken, alsmede bij de KNR aangesloten religieuze instituten besproken en hierin ook weer geëvalueerd.
- *Ambts- en noviciaatsopleidingen* – tijdens de opleidingen voor priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers wordt expliciet aandacht geschonken aan de thematiek van afstand en nabijheid in het pastoraat. Daarbij wordt tevens gebruik gemaakt van externe professionele trainers. Bij de religieuze instituten is er volop aandacht geschonken aan het thema zowel onder de instituten waarvan de leden niet langer actief zijn in het pastoraat alsmede bij de instituten waarvan de leden nog wel pastoraal actief zijn en al dan niet nieuwe leden aannemen. Ieder religieus instituut heeft na juni 2014 de Gedragscode Pastoraat

⁷ <http://www.meldpuntgrensoverschrijdendgedragrkk.nl/wp-content/uploads/2015/04/ProtocolantecedentenNL.pdf>

⁸ http://www.meldpuntgrensoverschrijdendgedragrkk.nl/wp-content/uploads/2015/04/150501_Reglement_R-K_Meldpunt_Grensoverschrijdend_Gedrag.pdf

⁹ <https://www.meldpuntgrensoverschrijdendgedragrkk.nl/>

¹⁰ Het Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag RKK en de Klachtencommissie zijn niet dezelfde organen als die functioneerden onder de Stichting Beheer & Toezicht, die ook meldingen en klachten tegen overledenen en inzake verjaard seksueel misbruik van minderjarigen behandelden.

aangevuld met eigen (toegepaste) regels voor het eigen instituut. Vooral die instituten die te maken hebben met jongerenwerk en die over een gastenverblijf beschikken, hebben de regels die daarop betrekking hebben ook kenbaar gemaakt in hun instituten.

- *Kennisverwerving* – waar mogelijk en relevant wordt deelgenomen aan nationale en internationale congressen over de preventie van seksueel misbruik. Zo hebben vertegenwoordigers van de BC en het bestuur van de KNR in november 2015 deelgenomen aan een congres over preventie van seksueel misbruik van minderjarigen in Luxemburg Trier. Gezamenlijk zijn de Nederlandse ervaringen internationaal gedeeld, met name ook met de betrokken instanties van de Romeinse curie¹¹.

Tot besluit

Zoals wij aan het begin van deze verklaring zeiden ervaren de bisschoppen net als veel gelovigen naar aanleiding van de recente berichten over seksueel misbruik opnieuw pijn en schaamte. We zouden hierdoor ook ontmoedigd kunnen worden. Toch roepen de bisschoppen op niet ontmoedigd te raken, maar onze schaamte en pijn om te zetten in toewijding tot preventie en herstel voor de slachtoffers.

Bij het in ontvangst nemen van het Eindrapport van de Stichting Beheer & Toezicht herhaalde kardinaal Eijk de drie uitgangspunten die de BC en de KNR consequent hebben gehanteerd bij de behandeling van het seksueel misbruik, die hij had genoemd in zijn toespraak bij gelegenheid van het ronde tafel overleg met de Tweede Kamer op 29 juni 2016:¹²

1. Transparantie ten aanzien van seksueel misbruik;
2. Onafhankelijkheid van het onderzoek van het seksueel misbruik en de behandeling van klachten van seksueel misbruik;
3. Respect voor de slachtoffers.

Deze uitgangspunten zullen de bisschoppen en hogere oversten ook in de toekomst vastberaden blijven hanteren in hun zorg voor slachtoffers van seksueel misbruik en hun zorg voor de preventie van grensoverschrijdend gedrag in de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland.

De Bisschoppenconferentie van Nederland

¹¹ Hoewel tijdens het Ad Limina bezoek van de Nederlandse bisschoppen in december 2013 bleek dat de Congregatie voor de Geloofsleer, die verantwoordelijk is voor de behandeling van gevallen van seksueel misbruik door clerici, grote waardering had voor de voortvarende wijze waarop de Nederlandse Kerkprovincie het probleem van het seksueel misbruik had aangepakt, is de Nederlandse Rooms-Katholieke Kerk blijvend attent op nieuwe inzichten die de aanpassing van genoemde regelingen noodzakelijk maken en, zoals blijkt uit deze verklaring, doet dit ook.

¹² <https://www.rkkerk.nl/wp-content/uploads/2016/08/2016-06-29-Rondetafelgesprek-mondelinge-inbreng-kardinaal-Eijk-def.pdf>